

Oikeusministeriölle

Helsinki 11.6.2020

Asia: Tieteentekijöiden liiton lausunto hallituksen esityksestä laiksi rikoslain 25 luvun 9 § muuttamisesta.

Tieteentekijöiden liitto (jatkossa liitto) kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä laiksi rikoslain 25 luvun 9 § muuttamisesta.

Liitto katsoo, että työntekijöiden aseman turvaaminen nykyisessä kärjistyneessä yhteiskunnallisessa ilmapiirissä, joka näkyy esimerkiksi tutkijoihin kohdistuvana epäasiallisena kommentointina ja uhkailuna sosiaalisessa mediassa, on erittäin tärkeää. Liitto katsoo, että hallituksen esitys on kannatettava ja tuo lisäturvaa tutkijoille turvaten niin tutkijoiden tosiasiallista sananvapautta kuin tutkimuksen riippumattomuuttakin. Hallituksen esityksessä esitetyt tavoitteet ja esityksessä annetut perustelut ovat oikeansuuntaisia ja niissä on huomioitu nykytilanne realistisesti. On todella tärkeää, että työtehtävä, kuten tutkimustyö, tutkimuksen alasta riippumatta, on voitava suorittaa ilman asiatonta häirintää tai pelkotiloja aiheuttavaa väkivallalla tai muulla rikoksella uhkaamista. Tutkimustyö on todella tärkeää yhteiskunnan kannalta ja tutkijoiden on voitava rohkeasti osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun joutumatta pelkäämään tästä heille aiheutuvia asiattomia ja lainvastaisia seuraamuksia. On huolestuttavaa, että korkeakoulukentässä on raportoitu tutkijoiden haluavan välttää julkisia esiintymisiä tai keskusteluun osallistumista siksi, että he ovat huolissaan omasta turvallisuudestaan. Uhkailu ja häirintä sosiaalisessa mediassa on tyyppisin laittoman uhkauksen muoto tutkimustyötä tekeville. Vastaavasti myös erilaisissa yleisötilaisuuksissa, kuten massaluennoilla, tutkijoihin saattaa kohdistua epäasiallista kohtelua ja jopa uhkailua.

Hallituksen esityksessä tuotiin oikeansuuntaisesti esiin se, että työsuhteen käsite on ymmärrettävä laajasti ja esimerkkinä tästä mainitaan mm. freelance-toimittajat. On huomattava, että myös useat tutkijat toimivat ilman työsuhdetta, mutta työsuhteenomaisissa olosuhteissa, kuten esimerkiksi työskennellessään apurahalla. Tällöin tutkijalla on ns. affiliaatio johonkin korkeakouluun tai tutkimuslaitokseen, mutta tutkija ei työskentele työsuhteessa, vaan apurahalla. Tällöinkin tutkimustulokset hyödyttävät yliopistoa ja tutkija toimii usein osana tutkimusryhmää, josta osa

saattaa olla myös työsuhteisia. Yliopisto tai tutkimuslaitos tarjoaa apurahalla työskentelevälle työtilat ja apurahalla työskentelevä toimii osana työyhteisöä. Myös apurahalla työskentelevien osalta tulee katsoa, että heihin kohdistuva laiton uhkaus olisi vastaavalla tavalla virallisen syytteen alainen teko.

On hyvä, että työnantajan asema korostuisi jatkossa rikosilmoituksen tekemisessä. Tällöin työntekijä ei yksilöityisi rikosilmoituksen tekijänä ja työntekijän asema vahvistuisi. Työnantajalla on velvollisuus puuttua työntekijöihin kohdistuvaan uhkaan myös työturvallisuuslain nojalla ja tämä lainmuutos tukisi työnantajalla jo olevia velvollisuuksia. Työnantajien olisi suotavaa luoda hyvä ja toimiva mekanismi työntekijöiden kohtaaman häirinnän ja uhkailun käsittelemiseen ja rikosilmoitusten tekeminen työntekijöiden puolesta tilanteissa, joissa laiton uhkaus on kohdistunut työntekijään, olisi osa hyviä käytäntöjä. Lisäksi olisi tärkeää, että laittoman uhkauksen tunnusmerkistön täyttävät teot ilmoitettaisiin entistä herkemmin ja vietäisiin eteenpäin nykyistä useammin. Liiton käsitys on, että uhkauksista vain pieni osa etenee koskaan poliisitutkintaan.

Hallituksen esityksessä tuotiin esiin myös mm. tasa-arvonäkökulma, mitä liitto pitää hyvänä asiana. Korkeakouluissa tehdyn selvityksen mukaan erityisesti seksuaalissävytteiset uhkaukset (kuten raiskauksella uhkaaminen) kohdistuu tyyppillisesti juuri naistutkijoihin. Naistutkijoiden ei tulisi joutua sukupuolensa perusteella uhkailun tai häirinnän kohteeksi.